

KIRJALLINEN LAUSUNTO KOSKIEN VALTION TALOUSARVIOTA 2022

Pyydämme kohteliaimmin farmasian ja psykologian erikoistumiskoulutuksiin yhteensä 1,7 MEUR/vuosi. Tämä vastaisi farmasian erikoistumiskoulutukselle noin 700 000 EUR vuosibudjettia ja psykologian erikoistumiskoulutukselle noin 1 M EUR vuosibudjettia.

Alla perustelut:

1. Erikoistumiskoulutukset vastaavat työelämän tarpeisiin

Farmasian erikoistumiskoulutukset (apteekki- ja sairaalafarmasia ja teollisuusfarmasia) ja psykologian erikoispsykologikoulutukset (kliininen mielenterveys, lasten ja nuorten psykologia, neuropsykologia, terveyspsykologia, työ- ja organisaatiopsykologia) ovat sisällöltään vakiintuneet suositut koulutukset, joihin on selkeä työelämän tarve.

Farmasian ja psykologian erikoistumiskoulutukset tuottavat sosiaali- ja terveydenhuollon erityisosaajia. Ammatit kuuluvat professioammatteihin, joissa erikoistumiskoulutuksella on erityinen merkitys ja asema. Rauhalan ja Urposen (OKM 2019) laajassa selvityksessä korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutuksesta todettiin, että vaikka erikoistumiskoulutukset on sisällytetty jatkuvan oppimisen tavoitteeseen yliopistojen uudessa rahoitusmallissa, niiden asemaa pitäisi vahvistaa ja että ministeriöiden (esim. STM) erillisrahoitukset koulutuksiin tulisi nähdä tärkeinä investointeina, koska ne tuottavat omalle hallinnonalalle tarvittavaa säädöksiin perustuvaa osaamista ja kelpoisuutta. Erikoistuminen on usein edellytys erityisosaamista vaativiin tehtäviin ja Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994 sekä täydennyskoulutusvelvollisuus ja jatkuva ammatillinen kehittäminen 18§ 1659/2015 edellyttävät osaamisen jatkuvaa kehittämistä.

Koulutuksia on kehitetty ja toteutettu vuosia OKM:n hankerahoituksen ja yliopiston perusrahoituksen turvin, mutta koulutusten vakituinen rahoitus puuttuu. Vuonna 2021 uusia opiskelijoita farmasian erikoistumiskoulutuksiin ei pystytty ottamaan, koska OKM:n toteuttamishankerahoitus on päättynyt ja jatkohankehakemusta ei hyväksytty. Vastaavanlainen erikoissosiaali-työntekijöiden koulutus on jo päätetty kustantaa valtion varoista.

2. Erikoisosaaminen rakentaa uutta sosiaali- ja terveydenhuoltoa

Terveydenhuoltoalan tarvitsemiin professioammatteihin kuuluvia erikoistumiskoulutuksia tulee voida toteuttaa opiskelijoille maksuttomina. Koulutuksen tarjoama erityisosaaminen on keskeistä potilasturvallisuuden sekä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistumisen kannalta. Vakaa rahoitus valtiolta edistäisi konkreettisesti alojen erityisosaamisen ja asiantuntijuuden integroimista osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja.

3. Osaamisen hyödyt osaksi yhtä rahoitus- ja hallintorakennetta

Rahoituksen vakiinnuttamiseksi ehdotamme, että farmasian ja psykologian erikoistumiskoulutukset siirtyvät STM:n koulutuskorvausten pariin, kuten erikoissosiaalityöntekijöiden koulutus jo on siirtynyt. Tämä lisää erikoistumiskoulutusten synergiaetuja ja tuo eri alat saman rahoittajan ja hallinnon alle. Näin työelämän tuottavuutta tukevien koulutusohjelmien suunnittelu, kehittäminen ja moninaisuuden hyödyntäminen on jäsentyneempää ja yhdenmukaista ja tuo terveydenhuoltoon mittavat säästöt.

4. Pienellä panoksella suuri vaikuttavuus

Erikoistumiskoulutusten koulutuskorvauksiksi ehdotamme 20 000 EUR/valmistuva erikoispsykologi (noin 150 valmistuvaa/joka 3. vuosi), 20 000 EUR/valmistuva erikoisproviisori (noin 20 valmistuvaa/vuosi) ja 15 000 EUR/valmistuva erikoisfarmaseutti (noin 20 valmistuvaa/vuosi). Tämä vastaisi farmasian erikoistumiskoulutukselle noin 700 000 EUR vuosibudjettia ja psykologian erikoistumiskoulutukselle noin 1 M EUR vuosibudjettia.

Farmasian ja psykologian erikoistumiskoulutukset tarjoavat potilasturvallisuuden edellyttäviä taitoja ammatissa toimimiseen. Ne tarjoavat myös uusia näkökulmia ja työkaluja nykyiseen työhön ja myös uusia mahdollisuuksia urapolkuihin ja uralla etenemiseen. Erikoistumiskoulutuksilla vastataan työelämän muutostarpeisiin, uudistumisen sekä jatkuvan kouluttautumisen tarpeeseen. Koulutuksilla edistetään terveyden hoidon ja lääkehoidon turvallisuutta ja kustannustehokkuutta ja hyödynnetään parhaita toimintamalleja uusilla hyvinvointialueilla. Koulutuksiin osallistuneet tuovat uuden tutkimus- ja kehitystyöhön perustuvan tiedon työympäristöihinsä, jolloin se hyödyttää koko organisaatiota ja terveydenhuoltojärjestelmää. Jatkokouluttautumisten (sisältäen LHA) mahdollistamasta potilasturvallisuustyöstä tulee selkeitä säästöjä: on esimerkiksi osoitettu, että Suomen mittakaavaan laajennettuna pelkästään lääkehoidon arvioinnin lisääminen monilääkityille ja yli 70-vuotiaille tuo 150 miljoonan EUR välittömät säästöt erikoissairaanhoidon kuluihin (julkaisematon tutkimus).

Sosiaali- ja terveydenhuollon erityisammattilaisia koulutetaan yliopistoissa. Tällä hetkellä valtio korvaa erikoislääkäreiden ja erikoishammaslääkäreiden koulutuksesta syntyviä kuluja sairaanhoitopiireille ja yliopistoille terveydenhuoltolain §59 ja §60 mukaisesti, ja erikoissosiaalityöntekijöiden koulutuksesta syntyviä kuluja vuodesta 2019 alkaen yliopistoille sosiaalihuoltolain §60 mukaisesti. Esitämme, että erikoispsykologien ja erikoisproviisorien ja erikoisfarmaseuttien kouluttamisesta yliopistoille syntyviä kuluja korvattaisiin samalla tavalla lainsäädäntöön kirjattuna.

Lisäys budjettiin farmasian ja psykologian erikoistumiskoulutuksiin olisi yhteensä noin 1 700 000 euroa. Muihin sosiaali- ja terveydenhuoltoalan erikoistumiskoulutuksiin oli varattu vuoden 2019 budjetissa yhteensä 96 miljoonan euron määräraha. Koulutuskorvaukset eivät vaikuttaneet kuntien valtionosuuteen. Määräraha jakautui seuraavasti:

- 1 800 000 euroa osoitettiin sairaanhoitajan rajatun lääkkeenmääräämiskoulutuksen ja sosiaalityöntekijöiden erikoistumiskoulutuksen korvauksiin.
- Koulutuskorvaus yliopistollista sairaalaa ylläpitäville kuntayhtymille oli 61 000 000 euroa ja muille terveydenhuollon toimintayksiköille 29 900 000 euroa,
- Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutusta järjestäville yliopistoille 3 200 000 euroa

- Pohjois-Savon sairaanhoitopiirille erilliskorvauksena 100 000 euroa.

Tarkemmat laskelmat ovat tarvittaessa saatavissa erikoistumiskoulutusten järjestäjiltä allekirjoittaneiden kautta.

Farmasian erikoistumiskoulutusten nykytilanne ja tarve:

Farmaseutit ja proviisorit ovat laillistettuja terveydenhuollon ammatinharjoittajia, joiden peruskoulutus tapahtuu yliopistossa. Vaikka peruskoulutusta on säännöllisesti uudistettu, se ei pysty tuottamaan sellaista eriytyvää osaamista, jota molemmilla ammattialoilla tarvitaan eri toimintaympäristöissä. Farmasiassa erikoistumiskoulutuksen avulla tuotetaan erityisosaamista sosiaali- ja terveydenhuollon (apteekki- ja sairaalafarmasia, Helsingin yliopisto ja Itä-Suomen yliopisto) ja lääketeollisuuden tarpeisiin (teollisuusfarmasia, Helsingin yliopisto). Myös Åbo Akademi sekä Oulun ja Turun yliopistot ovat mukana koulutusverkostossa.

Erikoistumiskoulutuksella on pitkät perinteet, vakiintuneet koulutusohjelmat ja kysyntä. Haasteellista on ollut löytää erikoistumiskoulutuksille vakiintunut rahoitus. Koulutuksia on kehitetty ja toteutettu pääasiassa OKM:n tuella, koulutukseen osallistuvilta kerättävillä maksuilla ja sekä yliopistojen omarahoituksella. Vuonna 2021 uusia opiskelijoita farmasian erikoistumiskoulutuksiin ei pystytty ottamaan, koska OKM:n toteuttamishankerahoitus on päättymässä ja jatkohankehakemusta ei hyväksytty.

Sosiaali- ja terveystalvclujärjestelmä ei pystyisi toimimaan ilman farmasian ammattilaisten osaavaa työpanosta. Väestön vanhetessa ja sairastavuuden lisääntyessä lääkehoitojen tarve lisääntyy ja monisairastavuus johtaa monimutkaisiin lääkehoitoihin, joiden toteutus on haastavaa niin sairaaloissa, muissa laitoksissa kuin kotioloissa. Lääkehuollon toiminnassa painottuukin nykyisin yhä enemmän potilas- ja lääkitysturvallisuuden varmistaminen, mitä on myös painotettu nykyisessä perus- ja erikoistumiskoulutuksessa. Vastaavat lääkehoidon kehittämistarpeet heijastuvat myös lääketeollisuuden toimintaan.

Koulutuksen vaikuttavuus ja tarpeellisuus on näkynyt siinä, että koulutuksista valmistuneet farmasian ammattilaiset ovat merkittäväällä tavalla edistäneet farmaseuttista asiantuntemusta, lääke- ja lääkitysturvallisuutta sekä farmaseuttisen työn näkyvyyttä, joista esimerkkeinä: turvallisen lääkehoidon tuki -palvelun kehittämistyö ja palvelun hyödyntämisen tutkiminen, proviisorien kehittämisprojekteista tekemät tutkimusjulkaisut, kouluttautuminen lääkehoitopalveluiden kehittäjäksi tai kliinisen farmasian ja lääkehoitojen arvioinnin asiantuntijaksi ja lisäksi farmaseuteille teollisuusfarmasian erikoistumiskoulutus on mahdollistanut EU-direktiivin mukaisen Qualified Person -oikeuden hakemisen Fimealta. Näistä henkilöistä on lääketeollisuudessa pulaa.

Lääkehoidot ovat kehittyneet merkittävästi viime vuosina ja samalla niillä saatavat tulokset ovat dramaattisesti parantuneet. Lääkehoitoja voidaan yhä enemmän toteuttaa kotioloissa. Kuitenkin samalla lääkehoidot ovat tulleet vaativimmiksi toteuttaa ja monimutkaistuneet. Tämä edellyttää lääkehoidon toteutusprosessien ja lääkehoidon vaikutusten seurannan kehittämistä. Lääkehoitojen vaativuutta ja kompleksisuutta lisää se, että väestöstä ja lääkkeiden käyttäjistä yhä suurempi osa on iäkkäitä ja monisairaita. Lääkehoitojen yksilöllinen suunnittelu ja toteutus edellyttävät yhä enemmän sairauksien ja niiden hoitojen kokonaisvaltaista ja syvällistä tuntemusta sekä tiimityötä lääkkeiden käyttäjien ja lääkehoidon toteutukseen osallistuvien ammattilaisten kesken sekä SOTE-järjestelmän eri hoitoportaiden välillä, mukaan lukien apteekit. SOTE:n myötä erikoiskoulutettuja farmaseutteja ja proviisoreja tarvitaan apteekissa monialaisessa yhteistyössä terveyskeskusten sekä

hoitokotien kanssa ikäihmisten turvallisen kokonaislääkityksen kehittämiseen ja siitä huolehtimiseen (mukaan lukien annosjakelupalvelut, jotka turvaavat ikäihmisten asumisen kotona pidempään).

Uudistuvat lääkehoidot ja SOTE-rakenteet ovat luoneet tarpeen syventää farmasian ammattilaisten lääkehoidollista osaamista ja osallistumista avo- ja laitoshoidon potilaiden lääkehoidon toteutukseen. Kliinisen farmasian osaajien tarve on merkittävästi lisääntynyt sairaaloissa ja muissa hoitolaitoksissa (myös sosiaalipuolen laitoksissa) sekä apteekeissa luoden runsaasti uusia työpaikkoja, joihin ei ole riittävästi tarjolla pätevää henkilökuntaa. Valtakunnallisesti on tarvetta myös erikoisaloiden (mm. syövän lääkehoito) ja eri potilasryhmien (erityisesti lapset ja ikääntyvät) tarpeisiin perehtyneille farmaseuteille ja proviisoreille. Sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä tapahtuvien residenssiopintopolkujen opinnot on yksilöllistetty niin että niiden avulla voidaan syventää käytännön lääkehoito-osaamista tietyillä terapia-alueilla (mm. ikääntyvien lääkehoito, syöpätaudit, rationaalinen lääkehoito) sekä taitoa koordinoida lääkitysturvallisuustyötä. Tällaisista farmasian ammattilaisista on pulaa tällä hetkellä (vrt. esim. hoivakotikriisi).

Erikoistumiskoulutuksista on muodostettu SOTE-järjestelmään valmentava koulutuskokonaisuus, joka räätälöityy yksilöllisesti henkilökohtaisten ja oman työpaikan tarpeiden mukaisesti. Tärkeä osa koulutusta ovat kehittämis- ja tutkimusprojektit, jotka myös räätälöidään yksilöllisesti työelämän tarpeisiin. Tutkimus- ja kehittämisprojektit luovat koulutukseen innovatiivisuutta ja dynamiikkaa, jotka edistävät potilas- ja lääkitysturvallisuutta sekä rationaalista lääkehoitoa, vievät lääkehuollon kehitystä eteenpäin, luovat uutta osaamista ja vaikuttavat koulutussisältöihin.

Psykologian erikoistumiskoulutusten nykytila ja tarve:

Rauhala ja Urposen (OKM, 2019) selvityksessä koulutusta antavien yliopistojen ja työnantajatahojen haastatteluista kävi ilmi, että tietyistä erikoispsykologeista, esimerkiksi neuropsykologeista on ollut jo pitkään pulaa. Erikoispsykologit toimivat tärkeillä terveydenhuollon aloilla, kuten sairaaloissa, oppilashuollossa, kouluterveydenhuollossa, neuvoloissa, työterveys-huollossa sekä laajasti sosiaalityön ja lastensuojelutyön verkostoissa. Julkisella sektorilla toimiville erikoistumisopintojen maksut tulevat kuitenkin usein kokonaan opiskelijan maksettavaksi, koska tiukassa taloustilanteessa oleva työnantaja ei pysty koulutukseen panostamaan.

Suomen Psykologiliiton ja Psykologian koulutusalan yliopistoverkosto Psykonetin toteuttamassa tarvekartoituksessa (Suomen Psykologiliitto, 2021) nousi samoin esiin erikoispsykologien tarve. Kartoitus toteutettiin kyselyllä, joka lähetettiin työnantajien edustajille eli psykologien esihenkilöstölle, rekrytoijille sekä psykologipalveluja ostaville organisaatioille. Vastauksissa nousi esiin erikoiskoulutettujen psykologien puute ja täyttämättömät vakanssit. Vastaajaorganisaatioista 83 % piti erikoistumis- tai tiettyjä lisäkoulutuksia tärkeinä organisaation psykologin tehtävissä. Tämän lisäksi 18 % vastaajista piti jotakin erikoistumis- tai lisäkoulutusta välttämättömänä jossain osassa organisaatiotaan.

Erikoispsykologikoulutusta (70 op) on järjestetty jo vuodesta 1997 alkaen ja vuoden 2015 jälkeen sitä on toteutettu maksullisena erikoistumiskoulutuksena. Tällä hetkellä erikoispsykologikoulutusta järjestetään viidellä eri erikoisalalla: lasten ja nuorten psykologia (vastuuyliopisto Turku), neuropsykologia (vastuuyliopisto Helsinki), kliininen mielenterveyspsykologia (vastuuyliopisto Helsinki), terveyspsykologia (vastuuyliopisto Itä-Suomi) sekä työ- ja organisaatiopsykologia

(vastuuyliopisto Tampere). OKM:ltä saatu tuki koulutuksille on päättynyt / päättymässä ja koulutusten toteutus on opiskelijamaksujen varassa.

Tavoitteena erikoistumiskoulutusten maksuttomuus koulutukseen osallistuville

Tällä hetkellä farmasian ja psykologien erikoistumiskoulutuksiin osallistuvat maksavat opintopistepohjaista koulutusmaksua (max 120 euroa/opintopiste). Esimerkiksi proviisoreilla nykyinen itse kustannettava erikoistumiskoulutusmaksu on 6000 euroa, jonka monet maksavat itse. Lisäksi koulutuksesta aiheutuu muita kuluja, joista monet maksavat suuren osan itse työnantajien osallistuessa vaihtelevasti kustannuksiin. Kuitenkin **koulutusten hyödyt tulevat laajasti sote-organisaatioiden ja työyhteisöjen käyttöön paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti** mm. koulutukseen kuuluvien tutkimus- ja kehittämishankkeiden kautta. Koulutuksessa syntyvän erityisosaamisen merkitys potilasturvallisuuden edistämässä ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamistyössä on jo nähtävissä esim. lääkehuollossa. Siksi **olisi perusteltua pyrkiä järjestämään erikoistumiskoulutukset siten, että ne olisivat koulutukseen osallistuville maksuttomia**. Vakaa rahoitus valtiolta **edistäisi yhdenvertaisia koulutukseen osallistumismahdollisuuksia** ja siten näiden alojen **erityisosaamisen ja asiantuntijuuden integroitumista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin ja niiden kehittämiseen**.

Erikoistumiskoulutukset ja jatkuva oppiminen

Yliopistoissa on viime vuosina otettu strategiseksi painoalueeksi jatkuva oppiminen, joka on myös huomioitu yliopistojen ja OKM:n välisissä tulossopimuksissa. Rauhalan ja Urposen (OKM 2019) laajassa selvityksessä korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutuksesta todettiin, että **vaikka erikoistumiskoulutukset on sisällytetty jatkuvan oppimisen tavoitteeseen yliopistojen uudessa rahoitusmallissa, niiden asemaa pitäisi vahvistaa**. Selvityksen mukaan ministeriöiden (esim. STM) erillisrahoitukset koulutuksiin tulisi nähdä tärkeinä investointeina, koska ne tuottavat omalle hallinnonalalla tarvittavaa säädöksiin perustuvaa osaamista ja kelpoisuutta. Erikoistuminen on usein edellytys erityisosaamista vaativiin tehtäviin ja Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994 sekä täydennyskoulutusvelvollisuus ja jatkuva ammatillinen kehittäminen 18§ 1659/2015 edellyttävät osaamisen jatkuvaa kehittämistä. **Käytännössä yliopistot ovat suunnanneet jatkuvan oppimisen resurssit pääasiassa avoimen yliopiston kautta toteutettuun verkkokoulutukseen, joka ei vastaa erikoistumiskoulutuksen tarpeita**.

Erikoistumiskoulutusten koordinoitumpi toteutus ja yhteistyön lisääminen koulutusohjelmien ja sote-organisaatioiden välillä

Erikoistumiskoulutusten järjestämisestä saamiemme kokemusten perusteella farmasian ja psykologian erikoistumiskoulutukset olisi järkevää integroida muiden sosiaali- ja terveydenhuollon erikoistumiskoulutusten (erityisesti erikoissosiaalityöntekijöiden koulutus) kanssa yhdeksi toiminnalliseksi ja rahoitukselliseksi kokonaisuudeksi yhteistyössä STM:n kanssa. Tämä **mahdollistaisi moniammatillisen oppimisen ja niin lääkkeellisten kuin lääkkeettömien hoitokäytäntöjen kehittämisen sekä järkevien koulutuskokonaisuuksien rakentamisen kohtuullisilla resursseilla. Sote-uudistus antaisi tähän mahdollisuuden**. Nämä muutokset voisivat mahdollistaa farmasian ja psykologian erikoistumiskoulutusten toteutuksen ja rahoituksen niin, että ne järjestettäisiin yhdessä ja yhdenvertaisesti koulutuskorvausten tuella muiden sosiaali- ja

terveydenhuollon erikoistumiskoulutusten kanssa. Erikoissosiaalityöntekijöiden koulutus on jo siirtynyt STM:n koulutuskorvausten pariin vuonna 2019. Yhdistäminen palvelisi työelämän moniammatilliseen toimintatapaan perustuvia tarpeita eri ammattiryhmien näkökulmasta. Yhdistämisellä ja koordinoinnilla saataisiin synergiaetuja, jotka näkyisivät sekä osaamisessa että toimintakäytäntöjen kehittämisessä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Samalla saataisiin pirstaleiset erikoistumiskoulutusresurssit tehokkaammin käyttöön.

Asian edistämiseksi toivoisimme, että voisimme yhdessä ja erikseen keskustella, miten pysyvä rahoitus on mahdollista varmistaa ja mitkä ovat näkemyksenne mukaan parhaat keinot edistää asian ratkaisua. Keinoja ja tapoja voi olla monia, mutta toivomme tavoitteen olevan yhteinen. Näin voisimme varmistaa, että sosiaali- ja terveydenhuollon erikoistumiskoulutusten järjestäminen olisi yhdenvertaista ja farmasian ja psykologian erikoistumiskoulutukset siirtyisivät STM:n rahoituksen eli koulutuskorvausten piiriin.

Liitteissä kuvaukset 1) farmasian ja 2) psykologian erikoispsykologien erikoistumiskoulutusten rakenteesta.

Helsingissä 30.9.2021

Jouni Hirvonen, dekaani, farmasian tiedekunta, Helsingin yliopisto

Jarkko Ketolainen, farmasian laitoksen johtaja, terveystieteiden tiedekunta, Itä-Suomen yliopisto

Risto Renkonen, HY lääketieteellisen tiedekunnan dekaani

Sari Westermarck, varapuheenjohtaja, Suomen Apteekkariliitto

Riitta Uusi-Esko, toimitusjohtaja, Suomen Farmasialiitto

Teemu Ali-Kovero, toiminnanjohtaja, Suomen Proviisoriyhdistys

Kerstin Carlsson, toimialajohtaja, HUS Apteekki

Sanna Lauslahti, toimitusjohtaja, Lääketeollisuus ry.

Tanja Sarlin, Turun yliopisto, Psykonet koordinaattori

Matti Holli, HYKS sairaanhoitoalueen johtaja

Jan-Henry Stenberg, HUS IT-psykiatrian ja psykososiaalisten hoitojen linjan linjajohtaja

Marianna Virtanen, puheenjohtaja, Psykonet, professori, Itä-Suomen yliopisto

Marja-Kaisu Norvasuo-Heilä, johtava psykologi, Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri

Jari Lipsanen, puheenjohtaja, Psykologiliitto

Jari Lahti, kliinisen mielenterveyspsykologian erikoispsykologikoulutuksen vastuuprofessori,
Helsingin yliopisto

Tanja Sarlin, koordinaattori, Psykonet, Turun yliopisto
Sirkka-Liisa Kivelä, yleislääketieteen professori emerita, Turun yliopisto

Erikoistumiskoulutuksista vastaavat professorit:

Marja Airaksinen, Helsingin yliopisto, apteekki- ja sairaalafarmasian erikoistumiskoulutusten
vastuuprofessori

Laura Hokkanen, Helsingin yliopisto, Psykologian ja logopedian osaston johtaja, neuropsykologian
erikoispsykologikoulutuksen vastuuprofessori

Anne Juppo, Helsingin yliopisto, teollisuusfarmasian erikoistumiskoulutusten vastuuprofessori

Jari Lahti, Helsingin yliopisto, kliinisen mielenterveyspsykologian erikoispsykologikoulutuksen
vastuuprofessori

Saija Mauno, työ- ja organisaatiopsykologian erikoispsykologikoulutuksen vastuuprofessori,
Tampereen yliopisto

Liite 1. Farmasian erikoistumiskoulutusten toteutus

Farmasian erikoistumiskoulutuksia on järjestetty 1990-luvulta lähtien teollisuusfarmasiassa ja apteekkifarmasiassa. Valtakunnallinen sairaala- ja terveystieteiden farmasian erikoistumiskoulutus käynnistyi OKM:n tuella vuonna 2010. Erikoistumiskoulutuslainsäädännön uudistamisen yhteydessä farmasian erikoistumiskoulutusten edelleen kehittämiseen saatiin OKM:stä sekä kehittämis- että toteutusrahoitusta vuosille 2016-2020. Uusimuotoinen, maksullinen erikoistumiskoulutus käynnistyi syyskuussa 2016. Uudistuksessa yhdistettiin apteekki- ja sairaalafarmasian erikoistumiskoulutukset yhdeksi sosiaali- ja terveydenhuoltoon suuntautuneeksi koulutusohjelmaksi, joka on tarkoitettu sekä proviisoreille (60 opintopistettä) että farmaseuteille (40 opintopistettä). Toisena on teollisuusfarmasian koulutusohjelma proviisoreille ja farmaseuteille (60 op/40 op). Koulutuksen hinta opiskelijoille on 100 euroa/opintopiste.

Apteekki- ja sairaalafarmasian erikoistumiskoulutus toteutetaan Helsingin yliopiston ja Itä-Suomen yliopiston yhteistyönä. Lisäksi erikoistumiskoulutusten toteutuksessa on mukana yhteistyöyliopistoina Turun yliopisto, Åbo Akademi ja Oulun yliopisto. Koulutusta koordinoi valtakunnallinen farmasian erikoistumiskoulutusten yhteistyöverkosto, jossa on mukana farmasian koulutusyksiköt sekä laajasti työelämää edustavat tahot. Molemmissa erikoistumiskoulutusohjelmissa (apteekki- ja sairaalafarmasia sekä teollisuusfarmasia) on oma aktiivisesti toimiva ohjausryhmänsä.

Koulutuksen sisältö ja toteutustapa

Apteekki- ja sairaalafarmasian erikoistumiskoulutuksen lähtökohtana on tuottaa osaamista, jota tarvitaan rationaalisen ja turvallisen lääkehoidon toteuttamiseen sote-järjestelmässä niin yksilön kuin toimipaikankin tarpeet huomioiden. Osaamisessa voi suuntautua kliiniseen lääkehoitojen osaamiseen ja lääkehoitoprosessien turvallisuuden varmistamiseen moniammatillisesti (esim. sairaaloiden osastoilla, hoivakodeissa, apteekeissa), lääkehuoltopalvelujen johtamiseen ja/tai näihin liittyvään liiketalouteen (kuva 1). Pakollisissa opinnoissa on kokonaisuudet, joiden avulla varmistetaan, että kaikilla on sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän perustuntemus sekä käsitys lääkehuollon toiminnasta osana tätä järjestelmää. Teollisuusfarmasiassa on vastaavat osaamistavoitteet lääketeollisuuden näkökulmasta toteutettuna (kuva 2). Linkki farmasian erikoistumiskoulutusten rakenteen ja sisällön tarkempiin kuvauksiin: <http://hyplus.helsinki.fi/koulutukset/farmasian-erikoistumiskoulutukset/>

Farmasian erikoistumiskoulutuksissa on osaamisen kehittyminen järjestetty **HOPS/HOPKES-pohjaisena monimuoto-opetuksena**, jossa sovelletaan konstruktivisen oppimisen ja flipped classroom –opetuksen periaatteita. **Koulutus on viety pääosin verkkopohjaiseksi**. Molemmat koulutusohjelmat rakentuvat yhteisestä koulutusosiosta, vapaavalintaisista opinnoista, jotka tukevat omaa syventymistä ja suuntautumista, sekä ohjatusta tutkimus-/kehittämishankkeesta. Lisäksi koulutukseen kuuluu ohjattua työharjoittelua ja valinnaisia kansainvälisiä opintoja. **Kaikki oppiminen on rakennettu siten, että koulutuksessa olevat joutuvat tekemään opintojaan yhdessä oman työyhteisönsä sekä työyhteisölle tärkeiden sidosryhmien kanssa** (esim. sairaalapatieneittiset sairaalan osastojen/klinikoiden henkilökunnan ja potilaiden kanssa).

Tutkimus- ja kehittämissuoritteet ovat keskeinen osa farmasian erikoistumiskoulutuksia. Farmasian erikoistumiskoulutuksiin liittyneillä tutkimus- ja kehittämissuoritteilla on ollut suuri merkitys suomalaisen lääkehuollon kehittämisessä (olleet osa koulutusta 1990-luvulta lähtien).

Hankkeiden kautta on saatu sellaista tutkimustietoa, jota ei tuoteta muualla ja on pystytty kehittämään ja implementoimaan uusia, tehokkuutta, laatua ja turvallisuutta lisääviä käytäntöjä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristöihin. Osa hankkeista on muokannut kansainvälisiä hyviä käytäntöjä Suomen oloihin ja edistänyt moniammatillisen yhteistyön toteutumista sosiaali- ja terveydenhuollossa. Kertynyttä tietoa on pystytty hyödyntämään myös valtakunnallisessa potilasturvallisuustyössä ja rationaalisen lääkehoidon toimeenpano-ohjelmassa (STM 2018, 2019). Lisäksi tieto on auttanut kehittämään farmasian peruskoulutusta sekä muiden terveydenhuollon ammattilaisten lääkeosaamista. Vastaavasti teollisuusfarmasian tutkimus- ja kehittämishankkeet ovat edistäneet lääketeollisuuden laatutyön, tuotekehityksen ja lääkevalmistusprosessien kehittämistä, johtamiskäytäntöjä ja kansainvälistä yhteistyötä.

APTEEKKI- JA SAIRAALAFARMASIAN ERIKOISTUMISKOULUTUS	
PROVIISORIT, 60 op	FARMASEUTIT, 40 op
Yhteiset opinnot, 45 op • Johtaminen ja toiminta terveydenhuollossa, 6 op • Kliininen farmasia, 10 op • Tutkimus ja kehittäminen, 24 op • Kehittämishankkeet ja menetelmäopinnot • Oma kehittyminen, 5 op • HOPKES ja asiantuntijuuden kehittäminen työelämässä	Yhteiset opinnot, 29–30 op • Johtaminen ja toiminta terveydenhuollossa, 6 op • Kliininen farmasia, 10 op • Tutkimus ja kehittäminen, 8–9 op • Kehittämishankkeet ja menetelmäopinnot • Oma kehittyminen, 5 op • HOPKES ja asiantuntijuuden kehittäminen työelämässä
Valinnaiset opinnot, 15 op Esimerkiksi: • Apteekit terveydenhuollossa 5 op • Kliininen farmasia ja lääkehoito, syventävä osa 5 op • Lääkehoidon kokonaisarviointi 5 op • Lääkehuollon palveluita asiakkaan parhaaksi 5 op • Lääkeinformatio sosiaali- ja terveydenhuollossa 5 op • Riskilääkkeet 5 op	Valinnaiset opinnot, 10–11 op

Kuva 1. Apteekki- ja sairaalafarmasian erikoistumiskoulutuksen rakenne

TEOLLISUUSFARMASIAN ERIKOISTUMISKOULUTUS	
PROVIISORIT, 60 op	FARMASEUTIT, 40 op
Yhteiset opinnot, 45 op • Johtaminen ja toiminta terveydenhuollossa, 6 op • Laatujohtaminen ja GxP, 10 op • Tutkimus ja kehittäminen 24 op • Kehittämishanke ja menetelmäopinnot • Oma kehittyminen, 5 op • HOPKES ja asiantuntijuuden kehittäminen työelämässä	Yhteiset opinnot, 29 op • Johtaminen ja toiminta terveydenhuollossa, 6 op • Laatujohtaminen ja GxP, 10 op • Tutkimus ja kehittäminen, 8 op • Kehittämishanke ja menetelmäopinnot • Oma kehittyminen, 5 op • HOPKES ja asiantuntijuuden kehittäminen työelämässä
Valinnaiset opinnot, 15 op Esimerkiksi: • Farmaseuttinen tuotekehitys, 10 op • Kliiniset lääkevalmisteet ja kliininen lääketutkimus, 5 op • Lääketeollisuuden liiketalous ja markkinointi, 5 op • Lääkevalmisteiden myyntilupa ja lääketurva, 5 op	Valinnaiset opinnot, 11 op

Kuva 2. Teollisuusfarmasian erikoistumiskoulutuksen rakenne

Liite 2

Erikoispsykologikoulutuksen toteutus

Psykologian alan yliopistoverkosto Psykonet on järjestänyt erikoispsykologikoulutusta jo vuodesta 1997. Psykonet-verkostoon kuuluvat kaikki psykologian alan maisteritason yliopistokoulutuksesta Suomessa vastaavat yliopistot: Helsingin, Itä-Suomen, Jyväskylän, Tampereen ja Turun yliopistot sekä Åbo Akademi, joka vastaa ruotsinkielisestä koulutuksesta. Erikoispsykologikoulutusta järjestettiin vuoteen 2016 saakka maksuttomana ammatillisena lisensiaatintutkintokoulutuksena. Vuodesta 2015 koulutusta on järjestetty erikoistumiskoulutuksena. Erikoispsykologikoulutusta (70 op) on tällä hetkellä verkostosopimusten mukaisesti mahdollisuus järjestää viidellä eri erikoisalalla: lasten ja nuorten psykologia (vastuuyliopisto Turku), neuropsykologia (vastuuyliopisto Helsinki), kliininen mielenterveyspsykologia (vastuuyliopisto Helsinki), terveyspsykologia (vastuuyliopisto Itä-Suomi) sekä työ- ja organisaatiopsykologia (vastuuyliopisto Tampere). Opinnot toteutetaan yhteistyössä sopimusyliopistojen kesken, niin että kunkin alan vastuuyliopisto on määritelty yhteistyösopimuksessa. Erikoistumiskoulutus järjestetään nykyisessä muodossaan niin, että se käynnistyy kolmen vuoden välein. Vuoden 2020 lopussa erikoispsykologikoulutusta eri erikoisaloilla suorittavia oli eri verkostoyliopistoissa yhteensä 163 henkilöä.

Uudenmuotoisen erikoispsykologikoulutuksen ensimmäinen kolmevuotiskausi tuotettiin OKM:n kehittämisrahoituksen turvin ja oli jo silloin maksullinen myös opiskelijoille. Syksyllä 2019 alkanut uusi koulutus aiheutti taloudellisia haasteita sekä yliopistoille että opiskelijoille maksullisuutensa ja ulkopuolisen rahoituksen puutteen vuoksi. Nykyinen rahoitusrakenne asettaa eriarvoiseen asemaan sekä psykologian alan työntekijät että opiskelijat. Opiskelija tai työnantaja maksaa koulutuksesta nykyisessä muodossaan 120 euroa/opintopiste eli yhteensä 8400 euroa. Tämä hinta ei riitä kattamaan kaikkia yliopistoille syntyviä kuluja vaan lisäksi tarvitaan merkittävä määrä yliopistojen omaa resursointia. Koulutus on hinnaltaan niin korkea, että erikoistumaan pääsevät vain ne, joilla on rahoitus. Valitettavan usein osaamispääoma keskittyy suuriin kaupunkeihin ja sellaisiin palveluihin, joissa työnantaja osallistuu kustannuksiin.

Opetus on monimuotoista sisältäen kontaktiopetusta, verkkotyöskentelyä yksin ja ryhmissä sekä yliopistojen välistä virtuaaliopetusta. Opetusmuodot voivat vaihdella paitsi erikoisaloittain myös kurseittain ja ne on esitelty tarkemmin kunkin erikoisalan opintovaatimuksissa jotka hyväksytään vastuuyliopiston tiedekunnassa. Aloitusseminaarissa käydään läpi opetusmuodot ja opiskelukäytänteet erikoisaloittain. Opintojensa alussa opiskelija voi laatia yhdessä erikoisalan vastaavien opettajien kanssa henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS). Koulutusten opinnot suoritetaan työn ohessa kolmessa vuodessa. Kaikkien erikoisalojen yhteistyönä toteutetaan Erikoispsykologi asiantuntijana -opintopaketti, joka antaa valmiuksia sellaisissa kaikille erikoistuvilla tarpeellisissa ammatillisissa taidoissa, joihin perustutkinto eikä myöskään oman erikoisalan opinnot tai oma ammattikäytäntö työpaikkakoulutuksineen anna riittäviä valmiuksia. Koulutusten rakenteeseen kuuluu kaikilla eri erikoisaloilla oman alan opintoja, erikoisalaa tukevia lähitieteen opintoja, metodiopintoja ja lopputyö. Lisäksi edellytetään työnohjattua työkokemusta, jota ei lasketa opintopisteinä. Esimerkkeinä Lasten ja nuorten koulutus (kuva 3) ja neuropsykologia (kuva 4).

LASTEN JA NUORTEN ERIKOISPSYKOLOGIKOULUTUS 70 OP
LASTEN JA NUORTEN PSYKOLOGIA 50 op KAIKILLE YHTEISET OPINNOT 5 op Aloitusseminaari ja alkutentti 3 op, Asiantuntijaksi kasvaminen 2 op VALINNAISET OPINNOT 45 op Esim (kukin 5 op) Oppiminen ja sen vaikeudet Kognitiivinen kehitys ja sen vaikeudet Sosioemotionaalinen kehitys ja sen tukeminen Tunne-elämän ja käyttäytymisen haasteet Kasvu ympäristöt Kuntoutus ja interventiot
ERIKOISALAA TUKEVAT OPINNOT (valittava yksi 3 op) Lasten ja nuorten psykiatria ja neuropsykiatria Lasten ja nuorten neurologia Perhepalvelut, lastensuojelu ja kuntoutus Oikeuspsykologia Lasten ja nuorten terveystieteiden psykologia
METODIOPINNOT 5 op Erikoispsykologi asiantuntijana 2 op, Tutkimuksen metodologia ja lopputyöseminaari 3 op
LOPPUTYÖ 10 op
TYÖNOHJATTU TYÖKOKEMUS

Kuva 3. Lasten ja nuorten erikoispsykologikoulutuksen rakenne 2019 opintovaatimuksissa.

NEUROPSYKOLOGIAN ERIKOISPSYKOLOGIKOULUTUS 70 OP	
KLIININEN NEUROPSYKOLOGIA 43 op	
KAIKILLE YHTEISET OPINNOT 22 op Aloitusseminaari ja teoreettinen alkutentti 4 op Asiantuntijaluento 2 op Kliininen neuropsykologinen arviointi 3 op Neuropsykologinen kuntoutus 3 op Lastenneuropsykologiaa aikuisneuropsykologeille 2 op TAI Aikuisneuropsykologiaa lastenneuropsykologeille 2 op Kliinisen neuropsykologian ryhmätyönohjaus 2 op HOPS:ssa sovitut opintojaksot (olennaiseksi määritellyjä opintojaksoja kurssitarjonnasta) 6 op	VALINNAISET OPINNOT 21 op Esim (kukin 3 op) Vuorovaikutuksen perusteet neuropsykologisessa työssä Monimuotoisuus neuropsykologin työssä Muisti, muistihäiriöt ja niiden kuntoutus Tarkkaavuus ja toiminnanohjaus ja niiden häiriintyminen Kielelliset häiriöt: arviointi ja kuntoutus Oppimisvaikeuksien kuntoutus Ikääntyminen ja etenevät aivosairaudet
LÄHITIEET 12 op	
Neurotiede 3 op, Aikuisneurologia 3 op, Lastenneurologia 3 op, Psykiatria 3 op	
METODIOPINNOT 5 op	
Erikoispsykologi asiantuntijana 2 op, Tutkimuksen metodologia 2 op, Lopputyöseminaari 1 op	
LOPPUTYÖ 10 op	
TYÖNOHJATTU TYÖKOKEMUS	

Kuva 4. Neuropsykologian erikoispsykologikoulutuksen rakenne 2019 opintovaatimuksissa.